

**İRAN TÜRKLERİNDEN DERLENEN BİR MASALDA TÜRK
YARATILIŞ DESTANININ SİLİK İZLERİ**

**A VERY LIGHT FORM TRACES OF TURK CREATION MYTH IN A
FOLK TALE COMPILED FROM IRANIAN TURKS**

Behruz BEKBABAYI*

Özet:

İran'ın Doğu Azerbaycan Eyaletine bağlı Malekan İli Mobarakşehir'de derlemiş olduğumuz bir masalda Türk yaratılış destanı ve Kök Türk tarihini çok hafif ve silinmiş bir şekilde izlerine şahit olduk. Konuya Yayılma kuramı ve Tarihi - Coğrafi Fin Kuramı ve yönteminde uygulanan Ur-formu çerçevesinden yaklaşılmıştır. Ayrıca gölde taşın atılmasından dolayı yaranan dalgalar sistemi göz önünde bulundurarak izlerin silik ve çok hafif olması tabii görünmektedir. Ancak mesafe uzaklığı yanında İran topluluğu ve Şia inancının etkileri de Türk masal yaratmalarında çok derin olmuştur.

Masal tam bir masal özelliği taşısa da yazar tarafından yaklaşık otuz yıl önce bir iki kez dinlenmiş ve yeni kayda alınmıştır. Ancak artık ne kaynak kişi ne de bölgede bir başka kişi masalı hatırlamamaktadır.

Masalı satır satırına incelediğimizde Türk yaratılış destanı ve Kök Türk tarihi çok silik izleri bulunmaktadır ya da bir başka deyişle bu destanlar ve Türk tarihindeki en önemli ve etkili olaylar Türk milletinin ruhuna öylesine işlemiştir ki ne kadar uzaklarda olursa olsunlar ne kadar zaman üzerinden geçerse geçsin yarattığı masalları destanlar ve tarihleri kokusuyla yaparlar.

Anahtar Kelimeler: Masal, Türk Yaratılış Destanı, Kök Türk Tarihi, Mobarakshahr.

Abstract:

We have compiled a folkloric story in depending on the East Azerbaijan state of Iran in the Mobarakshar of Malekan Province that we have seen the trace of Turk creation myth and the history of Kök Türk in a very light and deleted form on it. It has been approached to the subject in diffusion theory and in the Method and Theory of History - Geographical Finland applied in Ur-form frame. In addition, it seems natural to

---

* Yrd. Doç. Dr., Allameh Tabataba'i Üniversitesi Türkoloji Bölümü – Tahran/İran
behruzbaba@yahoo.com

be faint and very light traces whit considering the waves system created by throwing a stone in the lake. However, it has been very deep, Iran community and the effects of the Shia faith to create the Turk stories besides the distance.

Although sending a full feature folk tales of this story, nearly thirty years ago it has been heard once or twice by author and has been registered recently. But now nor resource person nor any other person in the region remember the story.

When we examine the story line by line, it has been found the traces of the myth of Turk creation and the history of Kök Türk on it or in other words these epics and the most important and influential events in Turk history has permeated so that on the spirit of the Turk nation that they create their folk stories whit odor of their history and myths if has been passed very long time on or the origin of myths has been on very long distance.

Key word: Folk Tale, Turk Creation Myth, the History of Kök Türk, Mobarakshahr.

GİRİŞ

Başta İran Türkleri olmak üzere Batı Türkleri çok uzun zamandan beri Ana yurtları olan Türkistan'dan uzaklaşmışlar. Türkler asıl mit ve destanlarını bu topraklarda yani Doğu Türkistan'da üretmişlerdir. Ancak Batı Türkleri bugünkü topraklarında yerleşirken kültür ve düşüncelerini kendileriyle beraber getirmiş oldular. Dolayısıyla kültür ve düşünceleri yeni yerleştikleri bölgelerde, bölgedeki mevcut düşünce, kültür, şart ve koşulların etkisinde kalmıştır. Aynı şekilde hem coğrafi hem zaman hem de şekil bakımından köklerinden uzaklaşmışlar.

Masallar da milletlerin kültür ve düşüncelerini yansıtan ve gösteren kültür öğelerinden olduğundan dolayı bu yazımızda İran Türklerinden derlenen bir masalda Türk yaratılış destanının izlerinin yansıtıldığını göstermeğe çalışacağız. Dolayısıyla bu çalışmada mesafe uzaklığı ve zaman farkına dikkat edilmiştir. Bu nedenle konuya Yayılma kuramı ve Tarihi - Coğrafi Fin Kuramı ve yönteminde uygulanan Ur-formu çerçevesinden yaklaşmıştır. Ayrıca gölde taşın atılmasından dolayı yaranan dalgalar sistemi (Ekici, 2005, s. 89-91) göz önünde bulundurarak izlerin silik ve çok hafif olması tabii görünmektedir. Yayılma kuramı ve Tarihi - Coğrafi Fin kuramında açıklanan taş ve göl örneğinde taşın düştüğü noktada yaranan dalgalar güçlü olup ancak dalgalar gölün kenarına ulaştığında güçsüz ve enerjilerini kaybetmiş durumunda olurlar. Aynı şekilde yaranan mitler ve destanlar üretildiği noktandan uzaklaştığı zaman asıl düşünce

zayıflayıp ya da başka şekil almış olabilirler. Ancak mesafe uzaklığı ve zaman farkı yanında İran topluluğu ve Şia inancının etkileri de Türk masal yaratmalarında çok derin olmuştur.

Destan, kökü tarihe dayanan, ilhamını tarihten alan bir halk edebiyatı verimidir (Banarlı, 1983, s. 2). Ancak destanlar da sözlü olup sözlü aktarılmalarından dolayı zamanla değişikliğe uğraması, şekil değişmesi ya da asıl düşüncenin zayıflaması mümkün olduğu düşüncesindeyiz. Konu yaratılış destanı olduğunda durum daha pekiştirilmiş olur. Çünkü yaratılış destanlarında zaman epey eskiye dayanmaktadır. Dolayısıyla zaman, mekân ve yeni ortam etkenlerini dikkate aldığımızda destanların daha çok değişikliğe uğraması tabii görünmektedir. Türkler İran coğrafyasına girdiklerinde eski inançlarını bırakıp İslam dinini kabul etmişler ve zaman süresi içinde de yerleşik hayata geçmişler. Ayrıca giderek İslam dinin Şia düşüncesini daha çok benimsemişler öylesine ki özellikle İran Türkleri Şiiliğin temsilcisi durumuna gelmişler. Bu inanç da onların bütün kültür, davranış ve düşüncelerini derinden etkilemiştir. Ancak bu eski inanç ve kültürün tamamen silinmesi anlamına gelmemektedir. İran Türklerinden derlediğimiz ve derlenen halk edebiyatı malzemeleri ve üzerinde yürüttüğümüz araştırmalar bunu ispat etmektedir. Eski inanç ve kültür izleri, yer yer halkın yeni inanç ve kültüründe kendisini göstermektedir. Aşağıdaki masal İran Türklerinden derlenmiştir. Kanaatimizce bu masalda Türklerin yaratılış destanının izleri bulunmaktadır. Ya da başka deyişle bu masalda Türklerin yaratılış destanı gizli olarak kendisini göstermektedir.

Konu bir masalda Türk yaratılış destanının izleridir. Dolayısıyla masalın metni ve incelemesine başlamadan önce destan ve masal hakkındaki tanım ve görüşlere kısaca bakmamız yerinde olacaktır. Ondan sonra incelememize bu tanım ve görüşler doğrultusunda devam edeceğiz.

1. DESTAN

“Türk Edebiyatı, İlkçağ’da ve Orta Asya ülkelerinde başlar. Bu edebiyat, başlangıçta zengin bir destan edebiyatıdır: Destanlar, milletlerin din, fazilet ve milli kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir.

Bu maceralar, milletlerin tarihten önceki devirlerinde veya tarihlerinin kuruluşu asırlarında başlar; bazen tarih boyunca devam eder.

Kahramanları arasında; Tanrılar, Tanrıçalar; gün ışığından, su köpüğünden yaratılmış; bir Bozkurdun çocuğu olmuş veya ağaç karnında doğmuş, mukaddes insanlar bulunan bu destanlar; ilk bakışta, ilk insanların hayal âlemini tanıtan masallar gibi görünür. Ancak, derin

görenler, bu masalların yapılarında, milletleri, faziletleri, fikir ve sanatları meydana getiren büyük medeniyet mimarisinin temel taşlarını bulurlar; insanlık tarihinin nasıl başlayıp nasıl geliştiğini bir masal atmosferi içinde öğrenirler” (Banarlı, 1983, s. 1).

Destanların teşekkülünde efsanelerin ve efsane devirlerinin büyük tesiri olur. Destanlar içinde zengin mitoloji unsurları bulunur.

Destanın oluşumu, gelişimi ve günümüze gelişi hakkında Öcal Oğuz’un yaklaşımı şöyledir:

“Türk sözlü kültür birikiminin önemli bir bölümünü meydana getiren “destan”ların oluşması ve günümüze gelebilmesi için, çeşitli safhalardan geçmesi gerektiğinin kaçınılmazlığı, eldeki destanlarımızın incelenmesinden kolaylıkla anlaşılmaktadır. Destanların oluşumu hakkında yapılan değerlendirmelerin de gözden geçirilmesiyle, bu safha ve şartları beş ana başlık etrafında toplamak mümkün görünmektedir. 1. Destan devrinde yaşama 2. Sözlü geleneğe sahip olma 3. İlham veren bir çekirdek vaka'nın olması 4. Bu olay bir ozan tarafından edebi şekilde söylenilmesi 5. Toplum, destan devri diye adlandırdığımız zaman dilimini tamamlamadan sözlü gelenekte yaşayan bu metin “tespit” edilmelidir. Destan devrini tamamlayan toplumlarda, tespit edilen, yani yazıya geçirilen metinlerin, toplumun içinde bulunduğu devrin ürünü olacağını kabul etmek durumundayız” (Oğuz, 2000, 51-52).

İşte Türk Toplumunu böyle bir yapı ve karaktere sahiptir.

“Destanlar, gerek tarih, gerek fikir ve sanat bakımından büyük değer taşırlar; tarihi aydınlatır, fikir ve sanat hayatına kaynak olurlar. Tarih bakımından destanların kıymeti şuradadır ki, bazı milletlerin millet haline gelmeleri tarihin çok eski çağlarında olmuştur. Bunların hayatı, tarihten önceki zamanlara uzanır. Böyle milletlerin tarihlerinin başlangıcını bulmak çoğunlukla mümkün değildir.

Destanlar, tarihleri bu ölçüde eskilere uzanan milletlerin ilk çağlarını bize bir takım mitolojik menkıbeler halinde anlatırlar. Bunlar gerçek olmasalar, hatta gerçeğe uymasalar bile, milletlerin kendi milli mazileri hakkında neler bilip neler düşündüklerini haber vermek bakımından ehemmiyetlidirler.

Destanlar, [önce ozanlar ve baksılar sonra âşıklar, akınlar ve jıravlar] tarafından, sazlarla birlikte söylenir bir sözlü edebiyat verimidir ki, umumiyetle aydınlar tarafından yazılan tarihler yanında ve tarihi olaylar karşısında halk kitlelerinin duygu ve düşüncelerini aksettirirler. Bir başka söyleyişle destanlar, halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihlerdir. Bazı milletler, milli mizaçları icabı, destanlarında tarih gerçeklerinden uzaklaşmaz ve halk

diliyle söylenmiş birer tarih gibi, destanlarını tarihe uyan bir ifade ile söylerler. Türk milletinin destanlarında bu vasıflar üstündür. Böyle destanların tarihe yardımı tarihi aydınlatması daha kuvvetli olur.

Destanların, hele mitosların fikir ve sanat hayatına kaynak oluşları daha ehemmiyetlidir. Destanlarda milletlerin dinleri, türlü inanışları, Tanrı veya tanrılar karşısındaki davranışları; yaşadıkları coğrafyanın hususiyetleriyle birleşmiş duygu ve düşünceleri vardır.

Yine destanlarda, insanların iyilikleri faziletleri yanında kötülükleri, fesat ve ihtirasları hatta tanrılarının bile bir takım beşeri yanılmalara benzer uygunsuz hareketleri, kıskançlıkları, aşk, ihtiras ve cinayet vaka'larına katılışları görülür. Böyle destanlarda insanlık komedyası veya insanlık dramı kudretle yankılanır." (Banarlı, 1983, s. 2).

2. MASAL

Günay'a göre masal tanımı şöyledir:

"Bütün masalarda iyilik ve kötülüğün, güzellik ile çirkinliğin, zenginlik ile yoksulluğun, bir başka deyişle olumlu ile olumsuzun mücadelesi anlatılır. Çok az istisna dışında, masallar, mutlu sonla iyilerin, güzellerin, akıllıların kazanması ile biter. Masalarda talihsizlik ve aksilikler gerçek hayattan farklı olarak bir kerede veya birbirine bağlı olarak arka arkaya ortaya çıkar. Bunlar çözümlendikten sonra yeni sıkıntılar söz konusu olmaz, iktidarı, başarıyı ve mutluluğu sembolize eden taç ve evlilik bir daha zarar görmez." (Günay, 1992, s. 326).

İşte genellikle iyi ve kötü çatışması üzerine kurulan, iyinin kötüye galip gelişini anlatan ve geçmişte, çocukların temel değerleri kazanmasında en önemli araçlardan birisi olarak görülen, eğlendirirken ve hoş vakit geçirirken temel bazı mesajlar da vermeyi amaçlayan masallar (Aça ve Ercan, 2005, s. 125) bizim derleme ve incelemeye tâbi tuttuğumuz masal, asıl özellik ve görevinin yanı sıra silik de olsa tarih ve destan izi de taşıdığını göstermeğe çalışacağız. Aşağıda anlatacağımız bu Masalda "Türklerin yaratılış Destanı"nın izleri hâlâ kendisini gösterdiği kanaatindeyiz.

Bu masal İran coğrafyasında Azerbaycan bölgesinde Malekan iline bağlı Mobarakshahr şehrinden derlenmiştir. Derlenen yer yeni şehir statüsüne gelmiştir. Eskiden "Büyük Yulgunlu veya Mobarakabad" köyü olarak tanınırdı. Kaynak kişi 68 yaşındadır. Kısa süreli Hac ve türbe ziyaretler dışında bölge dışına çıkmamıştır. Kaynak kişi okuryazar değil. Kaynak kişi yazarın babasıdır ve masalı yazara, yazarın beş yaşında olduğu zaman söylemiştir. Bu masal yazarın beyninde çivi gibi saplanmış olsa da ne yazık ki bugün kaynak kişinin kendisi, ailesi ve yaşlılarının hafızasından büsbütün silinmiştir. Öylesine ki bu

masalı incelemeye aldığımızda, bu masalı tekrar onlara sorduğumuzda hiç böyle bir masalı ne bildiklerini ne de duyduklarını iddia ederler. Bu masalda nazım türden haber yok ayrıca kaynak kişi ve ailesinde nazım yeteneği olmadığından dolayı asıl masal nazım şekil olsa da bu masalda nazım şekil yansımamıştır.

En azı otuz beş yıldır bölgede masal ve masal söyleme alışkanlığı tamamen kaybolmuştur. Dolayısıyla masal bilen kişiler ya masalları eksik hatırlıyorlar ya da hiç hatırlamıyorlar.

3. MASAL TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE

Masal aşağıda Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Ayrıca makalenin sonunda Azerbaycan Türkçesiyle de getirilmiştir.

“Bir gün varmış bir gün yokmuş. Bir gün bir ülkede âdil bir padişah varıydı. Bu padişahın ülkesinde her şey yerinde ve yolundaydı. Padişah da iki erkek çocuğu ve eşiyle beraber mutlu yaşayıp gedyordular. Bu padişah inançlı ve Hazreti Hüseyin’i seven bir adamıydı. Bir gün şehre yeni bir derviş¹ geldiğini öğrendi. Derviş saraya davet etti. Dervişe söyledi: “Hz. Hüseyin’den bana öyle bir ağıt söyleyesin ki elimdeki bu değerli kap benim gözyaşlarımdan dolsun. O zaman dile benden ne dileresen.”

Derviş ağıt (mersiye) söyledi ve padişah Hz. Hüseyin için ağladı. O kadar ağladı ki elindeki kap gözyaşlarından doldu. Padişah dervişe dedi, “Şimdi dile benden ne dileresen.” Derviş tezvir olarak kabul etmedi. Padişah çok ısrar etti ve derviş de sonunda söyledi, “Şimdiki çok ısrar ediyorsun, o zaman sadece üç günlük padişahlığı bana bırak.” Padişah şaşkın kaldı ve sözünden dönemedi. Dervişin isteğini kabul etti. Kendi kendine söyledi bu derviş iyi bir adamdı, Hz. Hüseyin’i de çok sever. Dolayısıyla bana ihanet etmez.

Padişah ve derviş kıyafetlerini değiştiler. Padişah da evine gitmek zorunda kaldı. Kapıyı çaldı içeri girdi. Hanımı şaşkın şaşkın sordu, “Ay kişi bu ne hal, bu ne durum?” padişah olup biteni eşine anlattı. Söyledi, “Üç gün beklemek zorundayız. Yapacak bir şey yok.” Bunlar ailece bu üç günü beraber mutlu yaşadılar.

Bu arada padişahlık geçici padişahın hoşuna gitti. Hazinenin tamamını hediye olarak halka, memurlara ve askerlere dağıttı.

Üç gün sonra eski padişah gelip padişahlığını geri almak istedi. Yeni padişah dedi, “Bu o kadar kolay olmaz. İlk önce halktan sormamız gerekir. Bakalım seni padişah olarak istiyorlar ya yok.” Padişah ki kendi padişahlığından ve adaletinden emin idi. Her kes de onu sevdiğine inanıyordu ve yeni padişahın da yaptığı hileden habersizdi. Kabul etti. Halk, memurlar ve askerler toplandılar. Her iki padişah da onların önünü çıkıp onların birini seçmelerini istediler. Halk, memurlar ve askerler birçok yeni hediye

¹ İran toplumunda dervişler toplumlarda, düğünlerde özellikle şehir şehir, köy köy gezip Şia İmamlarını özellikle Hz. Ali ve Hz. Hüseyin hakkında övme şiirler ya da ağıtlar söyler ve para toplarlar. Genellikle fakir olup miskinler gibi yaşarlar.

almaları ve ileriye göremediklerinden dolayı yeni padişahı kendi padişahları olarak seçtiler. Eski padişah halkın seçimini anlayışla karşıladı.

Yeni padişah çok kurnazdı. Biliyordu ki eski padişah ülkesinde kalsa tekrar halk ona dönecek. Dolayısıyla yeni padişah, eski padişah onun ülkesini hemen terk etmesini istedi.

Eski padişah evini toplayıp çoluk çocuğunu aldı ülkesinden çıktı. Gittiler ha gittiler. Çok yol gittiler. **Dağlarla çeviri bir vadiye yetiştiler.** Artık yorulduk burada konaklayalım dediler. Orada nehrin kenarında çadırlarını kurdular.

Nehrin diğer tarafında bir grup tacir çadır gurup oturak yapmışlardır. Onlardan biri gördü nehrin diğer kenarında çadırda dünyalar güzeli bir prenses var. O bir padişah hanımıdır hiç de bir derviş eşine benzemiyor. Reislerine haber verdiler karşı tarafta dervişin dünyalar güzeli bir hanımı var. O hanım şahlara, tacirlere layıktır, dervişe öyle bir eş yakışmıyor. Ne dersin onu sana alalım mı, dediler. Reisleri de kabul etti.

Geldiler dervişe dediler, “Bizim kervanda bir hanım var, çocuk doğurmaktadır. Onun doğumuna yardım etmek için bir hanım gerekmektedir. Sizi bize Allah göndermiş. İzin verin sizin hanım bizimle gelsin o hanıma yardım etsin. Bir saate gelir.” Derviş iyi niyetliliğinden dolayı onlara inanıp hanımı onlarla gönderdi.

Hanımın gedişinden bir saat geçti, iki saat, üç saat geçti hanım gelmedi, akşam oldu hanım gelmedi. Çocuklar sıkıldılar ve merak ettiler. Babalarından annelerinin ne zaman geleceğini sordular. Babaları dedi, “Gedin bakın görün oradaki kül sıcak mı yoksa soğuk mu? Çocuklar küle bakıp geldiler dediler, “Baba kül soğuktur.” Babaları dedi, “Oğullarım annenizin işi uzamış. Siz yatın belki sabaha doğru gelir.”

Çocuklar sabah uyandıklarında annelerini göremediler. Babalarından sorunca babaları yine dedi küle bakın görün soğuk mu ya sıcak mı? Çocuklar küle bakıp geldiler dediler, “kül yine soğuktur.” Babaları dışarı çıkınca gördü kervan göçüp gedip. Çevrede de kimse kalmayıp.

Babaları üzülererek çocuklarına dedi, “Annenizi kaçırmışlar, kalkın peşlerinden gidelim.” Nehir çok derinydi, çocuklar tek başlarına geçemezdi. Derviş Hasan’ı sırtına alıp nehrin diğer tarafına geçirdi. Geri döndü Hüseyin’i de geçirsin. Bir an Hüseyin bağırdı dedi, “Baba Hasan’ı kurt aldı götürdü.” Derviş oğlunu kurtarmağa koştı. Ancak nafile, kurda yetişemedi. Geri döndü. Görsün ne görsün. Gözünüz kötü gün görmesin. Gördü ki Hüseyin de suya düşüp ona da su götürmüş. Derviş (Eski padişah) çok üzüldü, çok kederlendi. Çok ağladı. Sonunda düşündü bu onun takdiridir katlanması gerek. Melül melül orada tek başına yaşayıp gitti. Kıyafetleri yıpranıp dağıldı. Bedeni kullanıp tüyleni. Tam bir hayvana benzedi. Yiyecek için artık bir şey bulamayınca ot falan yemeğe başladı.

Dağların arasına gelişlerinin üzerinden uzun bir zaman geçmişti. Acıların biraz da olsa unuttuktan sonra bir gün kendi kendine düşündü ve dedi ben ne zamana kadar tek başıma bu dağların arasında yaşayacağım. Hiç bilmedim dağların öte tarafında ne

var. Dağların öte tarafına geçmeğe karar verdi. Dağları aşınca karşısında kocaman bir bayındır şehir gördü. Şehre yaklaştı. Sakin sakin bir köşede oturdu. İnsanların bazıısı onu görüp kayıtsız kenarından geçtiler, bazıları ise hülküyüp (ürperip) korktular kaçtular. Ama iyi bir ihtiyar onu görünce ona yanaştı. Onu dertli ve muhtaç olduğunu görünce dedi, “Beni affet. Seni böyle eve götürsem çocuklarım korkar. İyisi budur ben sana yiyecek ve içecek getiriyim.”

İhtiyar ona yiyecek ve içecek getirdi. Derviş baba da karnını doyurdu ve orada uyudu. Uyandığında gördü yerinden kalkan şehrin merkezine doğru koşuyor. Herkesten sorduğunda sadece saygısızlık duydu. “Çekil hayvan!”, “Hayvana benzer bırak be senle uğraşacağım!”, “Sana ne hayvan bozuntusu!”, “Seni ilgilendirmez, boş ver!” ...

Dün yardım aldığı ihtiyarı gördü. Olayı sordu. İhtiyar dedi, “çok zalim bir Padişahımız varıydı. Allaha şükür ölüp ve varisi yoktur. Devlet kuşu uçurtacaklar, her kesin omzuna konsa o padişah olacak. İstersen sen de gel bak.” O da gitti bir köşede oturdu halkı seyretti.

Herkes toplandı. Devlet adamları kuşu uçurttular. Kuş insanların başı üste gezdi dolaştı, sonunda bu garibanı bulup omzuna kondu. Herkes şaşırıldı. Adamı dövdüler ve Dediler bu olamaz, bu insandan padişah olamaz, hiç bu insana benzemiyor ki. Bu insanı bir odaya kapatıp tekrar kuşu uçurttular. Yine kuş gezdi dolaştı bu insanın hapis edildiği odaya geldi. Odanın camını kırıp adamın omzuna kondu. Yine adamı güzelce dövdüler. Neden bizim işimizde sorun yaratır diye. Tekrar adamı penceresi ve kapısı olmayan bir odaya kapattular. Kuş tekrar uçurtulunca yine gezip dolaşıp adamın kapatıldığı odaya geldi. Tuğlaları söküp içeri daldı ve yine adamın omzuna kondu. Herkes şaşırıldı ama bu bir takdirdir. Allahın hikmeti bu olması gerek. Şehrin önde gelenleri onu sinamaya karar verdiler. Onu hamama götürdüler. Bir tarafa şık elbiseleri bir tarafa da sade padişah kıyafeti koydular. Adam vezirin şık kıyafetlerini seçse onu padişah olarak kabul etmeyecekler. Ama padişah kıyafetlerini giyinse onu padişah olarak kabul edecekler.

Adam hamamda saçlarını kesti. Temizcesine yıkandı. Çıktığında da padişah kıyafetleri giyindi. Eskisi gibi padişahlık ona çok yakıştı. Devlet adamları (vezir vüzera) onu görünce tanıdılar. Herkes ona eğildi ve onun padişahlığını kabul ettiler.

Padişahı evlenmeğe karar verdiler. Söylediler yeni bir tacir ölüp. Eşi dul kalıp tam şaha layık bir hanımdır. Onu getirip süslediler bir odada bekletiler. Padişah ve hanım birbirini görünce tanımış gibi oldular ama belli etmediler. Padişah onu çok sevdi. Hanım dedi, “Benim yaşım geçmiş artık çocuk sahibi olamam ama çocuk büyütmek istiyorum. İki tane kimsesiz çocuğu evlat edinmek istiyorum.” Şah ferman verdi şehrin bütün kimsesiz çocuklarını toplansınlar ve ikişer ikişer onların önüne çıkarsınlar. Hanımı herkesi beğense onu evlat edinsin. Bütün kimsesiz çocuklar ikişer ikişer padişahın huzuruna çıkarıldı. Ancak kimsenin mihi bunların yüreklerinde oturmadı. En son iki tane yalnız çocuk kaldı. Bunlar da birleşip huzura çıktılar. Hanım bunları görünce onların mihi yüreğine oturdu.

Hanım dairesinin kenarında bu iki çocuğa da bir daire ayırdılar. Bu iki çocuk beraber odada yalnız kalınca konuşmağa başlamışlardır. Hanım da yan odada onları dinliyordu.

- *Senin adın ne?*
- *Avcı oğlu.*
- *Senin adın ne?*
- *Balıkçı oğlu.*

Birbirlerinin serüvenlerini sordular. Her ikisi de hikâyelerini söylemeğe başladılar: Benim babam bir padişahıydı. Dünyalar güzeli, mihriban bir annem vardı. Bir gün bir derviş, babama hile yapıp babamın şahlığını elinden aldı. Babam memleketi terk etmek zorunda kaldı. Annemi tacirler kaçırdılar. Kardeşimi de kurt kaçırdı. Babam peşinden gedince ben de suya düştüm. Suda balıkçının ağına takıldım. Balıkçı beni kurtardı. Balıkçının çocuğu olmadığından dolayı hanımı beni kendine evlat etti. Onlar ihtiyarlanmışlar. Onlar ölünce ben tek başıma kaldım.

Avcı oğlu da dedi. Benim serüvenim de aynen seninki gibidir: Benim babam bir padişahıydı. Dünyalar güzeli, mihriban bir annem vardı. Bir gün bir derviş, babama hile yapıp babamın şahlığını elinden aldı. Babam memleketi terk etmek zorunda kaldı. Annemi tacirler kaçırdılar. Beni kurt kaçırdı. Ancak kurt beni yemeden önce avcı beni kurtardı. Avcının da çocuğu yoktu. Beni kendilerine evlat ettiler. İhtiyarıydılar. Erken ölünce ben de tek başıma kaldım, ta ki sen karşıma çıktın.

Hanım da yan odadan bunları dinliyordu. Anladı ki bunlar onun kendi çocuklarıdır zira onun da öyle bir serüveni vardı. Yan odadan bağırdı, “Hasan’ın, Hüseyin’im”. Bu çocuklar da Hasan Hüseyin sözlerine cevap verince gerçek ortaya çıktı. Meğer onlar kardeşmiş ve adları da Hasan ve Hüseyin’miş. Bu hanım da anneleriymiş. Yeni padişah da babalarıymış. Anneleri kilitleri kırdı. Çocuklarını bağrına bastı. Uzun bir süre sevinçten ağlaştılar. Babaları da geldi. Kucaklaştılar. Sevinçten ağlaştılar. Hasret giderdiler. Uzun süre beraber yaşadılar. Yine babaları âdil bir padişah olarak ülkeyi yönetmeğe başladı. Ülkeyi zulümden adaletsizliklerden arındırdı.

Gökten bir kalbur elma düştü. Biri benim, biri masal söyleyenin, biri de dinleyenlerin.”

4. İNCELEME

Bu incelemede Nihat Sami Banarlı’nın iki ciltlik “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi” ve Bahaeddin Ögel’in iki ciltlik “Türk Mitolojisi”ndeki “Türk yaratılış destanı” temel olarak yararlanılmıştır. Masalda yaratılış destanın izleri aşağıdaki şekildedir:

“Bir gün bir ülkede adil bir padişah vardı. Bu padişahın ülkesinde her şey yerinde ve yolundaydı.” cümleleri masaldaki olayın başlamasından önce Türklerin güçlü bir devletleri vardır. Zira padişah devleti temsil etmektedir. Zaten masalda de halk Türklerin kendisidir.

“*Padişah da iki erkek çocuğu ve eşiyle beraber mutlu yaşayıp gedyordular.*” cümlesi halk ve hâkimin huzur içinde yaşadıklarını gösteriyor.

“*Bu padişah inançlı ve Hazreti Hüseyin’i seven bir adamıydı.*” Bu cümle hafif şekilde de olsa hakanın örf, gelenek ve inançlarına bağlı olduklarının izini taşıyor.

“*Bir gün şehre yeni bir derviş geldiğini öğrendi.*” Bu masalda derviş düşmanı temsil etmektedir.

Masalda *dervişin mersiyeye çok ağlaması, karşılığında dervişin haksiz istediğini vermesi* Türklerin çok sadık ama sadakatlerinden dolayı kolayca aldatılmalarını yansıtmaktadır.

“*Bu derviş iyi bir adamdı, Hz. Hüseyin’i de çok sever. Dolayısıyla bana ihanet etmez.*” cümlesi Türklerin saf bir insan olduklarına işaret eder.

Yine masalda *derviş padişahı üç günlük olarak padişahlığını istemesi, sonunda da padişahlığı elde etmesi*, düşmanın Türklerin hâkimiyetlerini yok etme çabasını sergilemektedir.

“*Üç gün beklemek zorundayız. Yapacak bir şey yok.*” Bunlar ailece bu üç günü beraber mutlu yaşadılar.” cümlesi Türklerin yenik durumda olduğu halde de kaderlerine razı olduklarını vurgulamaktadır.

“*Hazinenin tamamını hediye olarak halka, memurlara ve askerlere dağıttı.*” Bu cümle de belki Türklerin tarihimizde görülen Çinlilerin tatlı sözleri, ipekleri ve hediyelerine aldatmalarına işaret edebilir.

“*Halk, memurlar ve askerler toplandılar. Her iki padişah da onların önüne çıkıp onların birini seçmelerini istediler. Halk, memurlar ve askerler birçok yeni hediye almaları ve ileriye göremediklerinden dolayı yeni padişahı kendi padişahları olarak seçtiler.*” cümleleri Türklerin kolayca aldatılmalarını ve aynı zamanda devlet bakımından ileri görüşlü olmadıklarını ortaya koymaktadır.

“*Yeni padişah çok kurnazdı. Biliyordu ki eski padişah ülkesinde kalsa tekrar halk ona dönecek. Dolayısıyla yeni padişah eski padişah onun ülkesini hemen terk etmesini istedi.*” cümleleri düşman Türklerin ana toprakları ne kadar stratejik olduklarını bilmekte ve onları bu topraklardan çıkarmak gayesinde olduğunu gösterir.

“*Eski padişah evini toplayıp çoluk çocuğunu aldı ülkesinden çıktı. Çok yol gittiler. Dağlarla çeviri bir vadiye yetiştiler. Artık yorulduk burada konaklayalım dediler. Orada nehrin kenarında çadırlarını kurdular.*” cümlesi

Türkler yenildikten sonra Ergenekon dağları arasında yerleştiklerini ortaya koymaktadır.

Masalda *padişah eşi ve çocuklarını kaybetmesi*, sürgün ve esaret döneminde Türkler varlıklarını kaybettiğini gösterir.

“Dağların arasına gelişlerinin üzerinden uzun bir zaman geçip ve acıların biraz da olsa unuttuktan sonra bir gün kendi kendine düşündü ve dedi ben ne zamana kadar tek başıma bu dağların arasında yaşayacağım. Hiç bilmedim dağların öte tarafında ne var. Dağların öte tarafına geçmeğe karar verdi. Dağları aşınca karşısında kocaman bir bayındır şehir gördü. Şehre yaklaştı.” Cümlelerine dikkat edildiğinde, bu cümleler Ergenekon destanında Türkler dağların arasından çıkıp tekrar eski güçlerine kavuşmalarıyla paralellik göstermektedir.

*“Uyandıığında gördü yerinden kalkan şehrin merkezine doğu koşuyor.”*Cümlesi Türklerin tekrar ayaklanıp kendi kaderlerini kendilerini tayin etmelerini gösterir.

“Çok zalim bir Padişahımız varıydı. Allaha şükür ölüp” Cümleleri Türklerle geçen günler zor olup ve hâkimiyeti altında oldukları ölen hâkim çok zalim birisi olduğunu gösterir.

“Varisi yoktur.” Cümlesi zülüm her zaman devam etmez veya düşman zayıfladığını yansıtabilir.

“Devlet kuşu uçurtacaklar, her kesin omzuna konsa o padişah olacak.” Bu motif Türk masalları ve atasözlerinde çok kullanılan bir cümledir. Bizce padişahın devlet kuşu vasıtasıyla seçilmesi Türklerde kağan halk tarafından değil belki Tanrı tarafından seçildiğinin işaretidir.

“Eskisi gibi padişahlık ona çok yakıştı. Devlet adamları (vezir vüzer) onu görüp tanıdılar. Herkes ona eğildi ve onun padişahlığını kabul etti.” Cümlesi Türklerin tekrar eski güç ve görkemlerine kavuşmalarını yansıtmaktadır.

Padişahın eşi ve çocuklarına tekrar kavuşması, Türkler hâkimiyeti ele aldıkları zaman bütün kaybettiklerini tekrar ele getirmelerinin işareti olabilir.

Masalın son paragrafları Türk boylarının kaderleri aynı olduğu, mutlu ve güçlü olmak için birleşmeleri gerektiğini sergilemektedir.

5. SONUÇ

Masal İran'daki Şiilik duygu ve inancı çerçevesinde kurulmuştur. İran Türkleri İran coğrafyasına yerleştiklerinden sonra bu coğrafyada ölüm kalım

mücadelesi vermemişler zira her zaman egemen konumunda olmuşlar. Bu da masalın kurgusuna yansımıştır.

İran Türklerinin dinî inançları, davranışları, duyguları ve düşündükleri bu masalda aksettirilmiştir. Bu masalda insanlık komedyası veya insanlık dramı kudretle yankılanmaktadır.

Masaldaki “âdil padişah, iki çocuğu ve eşiyle beraber mutlu yaşama, inançlı padişah, şehre yeni bir derviş gelme, mersiye çok ağlama, Hz. Hüseyin’i çok sevmekten dolayı ihanet etmeme, üç günlük padişahlığı isteme, artık yapacak bir şey olmama, hazinenin tamamını hediye olarak dağıtma, yeni padişahı kendi padişahları olarak seçme, eski padişah ülkesinde kalsa tekrar halk ona döneceğini bilme, dağlarla çeviri bir vadiye yetişip orada konaklama, padişah eşi ve çocuklarını kaybetmesi, dağların arasına gelişlerinin üzerinden uzun bir zaman geçme, uzun zaman tek başına dağların arasında yaşama, dağların öte tarafına geçmeğe karar verme, dağları aşınca karşısında kocaman bir bayındır şehir görme, yerinden kalkan şehrin merkezine doğu koşması, devlet kuşu uçurtulması, eskisi gibi padişahlık ona çok yakışması, tekrar eşi ve çocuklarına kavuşması” gibi motif ve olaylar Türk tarihinde ve yaratılış destanındaki “güçlü devlet, huzur içinde yaşama, örf, gelenek ve inançlarına bağlı, Türklerin saf bir insan oldukları, düşmanlar tarafından Türk hâkimiyetini yok etme çabası, Türklerin yenik durumda olduklarında kaderlerine razı oldukları, Çinlilerin tatlı sözleri ve ipekleri, Türklerin kolayca aldatılmaları ve devlet bakımından bazen çok ileri görüşlü olmadıkları, Türklerin ana topraklarının stratejik olması, Türkler yenildikten sonra Ergenekon dağları arasına yerleştikleri, sürgün ve esaret döneminde Türkler varlıklarını kaybetmesi, Ergenekon destanında Türkler dağların arasından çıkıp tekrar eski güçlerine kavuşmaları, Türklerin her zaman ayaklanıp kendi kaderlerini kendileri tayin etmelerini, Türklerde kağan halk tarafından değil belki Tanrı tarafından seçildiği, Türklerin tekrar eski güç ve görkemlerine kavuşmaları, Türkler hâkimiyeti ele aldıkları zaman bütün kaybettiklerini tekrar ele getirmeleri” gibi tarihi olaylar ve destan öğeleriyle paralellik göstermektedir.

Bütün bu açıklamalardan şunu sonuç alabiliriz ki bu masal çok hafif olarak Türklerin yaratılış destanını yansıtmaktadır. Sanki gölgedeki adam gibidir. Başka bir deyişle Türk yaratılış destanı özellikle Göktürk devleti tarihi gölge gibi masala yansımıştır.

KAYNAKLAR

- Aça, M. ve Ercan, M. (2005). Anonim Halk Edebiyatı. M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*(3. Baskı) içinde (113-168). Ankara: Grafikler Ofset.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyat Tarihi (Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar)*. Birinci Cilt, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Boratav, P. N. (1988). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Elçin, Ş. (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Ekici, M. (2005). Araştırma Yöntemleri. M. Öcal Oğuz,(Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (3. Baskı) içinde (69-112). Ankara: Grafikler Ofset.
- Günay, U. (1992). “Masal”, *Türk Dünyası El Kitabı*, 3. c., 2. b., Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Oğuz, Ö. (2000). *Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanları)*, (6. Baskı). Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yay.

EK:

PADIŞAH İLE DƏRVIŞ (MASAL AZERBAJCAN TÜRKCƏSİYLE)

Bir gün varmış bir gün yoxmuş, Allahdan sonra heçkəs yoxmuş. Bir gün bir ölkədə adil bir padişah varıydı. Bu padişahın ölkəsində hər şey yerində və yolundaydı. Padişah da iki oğlu və xanımıyla bərabər mutlu yaşayıb gedirdilər. Bu padişah inançlı və Həzrəti Hüseni sevən bir adamıydı. Bir gün şəhərə yeni bir dərviş gəldiyini öyrəndi. Dərvişi saraya dəvət etdi. Dərvişə dedi: “Hz. Hüsendən mənə elə bir mərsiyə diyəsin ki əlimdəki bu dəyərli qab mənim göz yaşlarımdan dolsun. O zaman istə məndən nə istərsən.”

Dərviş mərsiyə dedi və padişah Hz. Hüsen üçün ağladı. O qədər ağladı ki əlindəki qab göz yaşlarından doldu. Padişah Dərvişə dedi, “İndi istə məndən nə istərsən.” Dərviş təzvir olaraq qəbul etmədi. Padişah çox israr etdi və Dərviş də sonunda dedi, “İndiki çox israr edirsən, o zaman fəqət üç günlük padişahlığı mənə ver.” Padişah şaşqın qaldı və sözündən dönəmmədi. Dərvişin istədiyini qəbul etdi. Öz özünə dedi, “Bu Dərviş yaxşı bir adamdı, Hz. Hüseni də çox sevir. Ona görə də mənə xiyənət eləməz.”

Padişah və Dərviş libaslarını dəyişdilər. Padişah da məcbur oldu evinə gedsin. Qapıyı çaldı içəri girdi. Xanımı şaşqın şaşqın soruşdu, “Ay kişi bu nə hal, bu nə vəziyyət?” Padişah olub keçeni arvadına anlatdı. Dedi, “Üç gün gözləməyə məcburuq. Əldən gələn bir şey yox.” Bular ailəcə bu üç günü bərabər mutlu yaşadılar.

Bu arada padişahlıq keçici padişahın xoşuna getdi. Xəzinənin təmamını hədiyyə olaraq xəlqə, məmurlara və sərbazlara dağıtdı.

Üç gün sonra əski padişah gəlib padişahlığını geri almaq istədi. Yeni padişah dedi, “Bu o qədər asan olmaz. Əvvəl xəlqdən sormalıyıq. Baxaq seni padişah olaraq istiyirlər ya yox.” Padişah ki öz padişahlığından və ədaletindən əmin idi. Hər kəs də onu sevdiyinə inanırdı. Yeni padişahın yaptığı hiledən də xəbərsizdi. Qəbul elədi. Xəlq, məmurlar və sərbazlar yığışdılar. Hər iki padişah da onların qabağına çıxıb onların birini seçmələrini istədilər. Xəlq, məmurlar və sərbazlar bir çox yeni hədiyyə almaları və iləriyi göremmediklərindən ötrü yeni padişahı öz padişahları olaraq seçtilər. Eski padişah xəlqin seçimini anlayışla qarşıladı.

Yeni padişah çox hiləkardı. Bilirdi ki əski padişah ülkesində qalsa təkrar xəlq ona dönəcəx. Buna görə yeni padişah əski padişah onun ölkəsini tez tərk eləməsini istədi.

Əski padişah evini yığıb uşaqlarını aldı ölkəsindən çıxtı. Çox yol getdilər. Dağlarla çevrili bir vadiyə yetişdilər. Artıq yorulduq burada qalaq dedilər. Orada çayın kənarında çadırlarını qurdular.

Çayın diyər tərəfində bir qrub tacir çadır qurub otraq eləmişdilər. Olardan biri gördü çayın diyər kənarında onların qarşılarında dünyalar gözəli bir xanım var. O bir padişah xanımadır. Heç də bir dərviş xanımına bənzəmir. Böyüklərinə xəbər verdilər qarşı tərəfdə dərvişin dünyalar gözəli bir xanıma var. O xanım şahlara, tacirlərə layiqdir, dərvişə elə bir xanım yaraşmır. Nə deyirsən onu sənə əlaq mı, dedilər. Böyükləri qəbul elədi.

Gəldilər dərvişə dedilər, “Bizim kərvanda bir xanım var, Uşaq doğuracaq. Onun doğumuna köməklik eləməq üçün bir xanım lazımdır. Sizi bizə Allah göndərmiş. İcazə verin sizin xanım biz ilə gəlsin o xanıma köməklik eləsin. Bir saata gəlir.” Dərviş xoş niyyətli olduğundan olara inanıb xanıma onları ilə göndərdi.

Xanımanın gedişindən bir saat keçdi, iki saat, üç saat keçdi xanım gəlmədi, axşam oldu xanım gəlmədi. Uşaqlar sıxıldılar və nigaran oldular. Babalarından nənələrinin nə zaman gələcəğini soruşdular. Babaları dedi, “Gedin baxın görün ordaki kül istidi yoxsa soyuqdu. Uşaqlar külə baxıb gəldilər dedilər, “Baba kül soyuqdur.” Babaları dedi, “Oğullarım nənəvizin işi uzanmış. Siz yatın bəlkə səhərə yaxın gəlir.”

Uşaqlar səhər uyandıqlarında nənələrini görmədilər. Babalarından soruşunca babaları yenə dedi külə baxın görün soyuqmu ya istidimi. Uşaqlar külə baxıb gəldilər dedilər, “kül soyuqdur.” Babaları eşigə çıxınca gördü kərvan köçüb gedib. Çevrədə də heç kəs qalmıyıb.

Babaları üzülərək Uşaqlarına dedi, “Nənəvizi qaçırmişlar, qalxın peşlərindən gədəq.” Çay çox dəriniydi, Uşaqlar tək başlarına keçəmmədilər. Dərviş Həsən’i dalına alıb çayın o biri tərəfinə keçiddi. Geri döndü Hüsən’i də keçidsin. Biran Hüsən çıxırdı dedi, “Baba Həsən’i qurt aldı götürdü.” Dərviş oğlunu qurtarmğa qaçdı. Ancak nafile, qurda yetişəmmədi. Geri döndü. Görsün nə görsün. Gözünüz pis gün görməsin. Gördü ki Hüsən də suya düşüb onu da su aparmış. Dərviş (Eski padişah) çox üzüldü, çox

kədərlandı. Çox çox ağladı. Sonunda fikirləşdi bu onun təqdiridir qatlanması gərək. Məlül məlül orada tək başına yaşayıb getdi. Libasları köhnəlib dağıldı. Bədəni tükləndi (qıllandı). Tam bir heyvana bənzədi. Yiyəcəq üçün artıq bir şey tapammıyınca ot ələf yeməgə başladı.

Bir gün öz özünə fikirləşdi və dedi mən nə zamana qədər tək başıma bu dağların arasında yaşayacağam. Heç bilmədim dağların o biri tərəfində nə var. Dağların o biri tərəfinə keçməgə qərar verdi. Dağları aşınca qarşısında qocaman bir bayındır şəhər gördü. Şəhərə yaxlaşdı. Yavaş yavaş bir quşədə oturdu. İnsanların bəzisi onu görüb qayıtsız kənarından keçdilər, bəziləri isə hülküyüb qorxdular qaçdılar. Amma yaxşı bir ixtiyar onu görünce ona yanaşdı. Onu dərtli və mühtaç olduğunu görünce dedi, “Məni əff elə. Səni belə evə götürsəm uşaqlarım qorxar. Yaxşısı budur mən sənə yiyəcəq içəcəq bir şeylər gətirim.”

İxtiyar ona yiyəcəq və içəcəq gətirdi. Dərviş baba da qarnını doyurdu və orada yatdı. Oyandığında gördü yerindən duran şəhrin merkezine tərəf qaçır. Nə olduğunu hərəkədən soruşduğunda fəqət saygısızlıq eşitdi: “Çekil heyvan!”, “Heyvana bənzər bırx bə sənə baxacıyam!”, “Sənə nə heyvan adam!”, “sənə rəbti yox, bırx!” ... .

Dünənki köməklik aldığı ixtiyar kişini gördü. Macəranı soruşdu. İxtiyar dedi, “Çox zalim bir Padişahımız vardı. Allaha şükür ölüp. Varisi yoxdur. Devlət quşu uçutacaqlar, hər kəsin çiyinə qonsa o padişah olacaq. İstərsən sən də gəl bax.” O da getdi bir quşədə oturdu xəlqə baxdı.

Hamı yığışdı. Devlət adamları quşu uçurtdular. Quş adamların başı üstə gəzdi dolaştı, sonunda bu qəribanı tapıb çiyinə qondu. Hamı şaşırdı. Adamı dövdülər və dedilər bu olammaz, bu adamdan padişah olammaz, heç bu adama bənzəmir ki. Bu adamı bir otağa qapatıb tekrar quşu uçurtdular. Quş gezdi dolaştı bu adamın həps edildiği otağa gəldi. Odanın şüşəsini qırıb adamın çiyinə qondu. Nədən bizim işimizdə işqal yaratır diyə yenə adamı doyunca dövdülər. Tekrar adamı pəncərəsi və qapısı olmiyan bir otağa kilitlədilər. Tekrar quşu uçurtunca yenə quş gəzib dolaşib adamın kilitləndiği otağa gəldi. Kərpiçləri söküb içeri girdi və yenə adamın çiyinə qondu. Hamı şaşırdı amma bu bir təqdirdir. Allahın hikməti bu olması gərək. Şəhrin ağ səqqəlləri və böyükleri onu sınağa qərar verdilər. Onu hamama apardılar. Bir tərəfə şık və gözəl vəzir libasları bir tərəfə də sadə padişah libasını qoydular. Adam vəzirin şık və gözəl libaslarını seçərsə onu padişah olaraq qəbul etmiyəcəqlər. Amma padişah libaslarını geyinsə, onu öz padişahları olaraq qəbul edəcəklər.

Adam hamamda çox uzanmış tük və qıllarını qırxdı. Temizcəsinə yuvundu. Hamamdan çıxtığı zaman da padişah libaslarını geyindi. Əskisi kimi padişahlıq ona çox yaraşdı. Devlət adamları (vəzir vuzərə) onu görüb tanıdılar. Hərəkə ona əyildi və onun padişahlığını qəbul elədilər.

Padişahı evləndirməgə qərar verdilər. Dedilər yeni bir tacir ölüp. Arvadı dul qalıb. Xanım tam şaha layıq bir xanımdır. Onu gətirib bəzədilər bir otaqda gözətlədilər. Padişah və vəxan birbirini görünce tanımış kimi oldular amma bəlli eləmədilər. Padişah onu çox sevdi. Xanım dedi, “Mənim yaşım keçmiş artıq uşaq sahibi olammaram amma

uşaq böyütmək istirəm. İstirəm iki nəfər yetim uşağı evlad elirəm.” Şah fərman verdi şəhrin bütün yetim uşaqlarını yığsınlar və iki iki onların qabağına çıxartsınlar. Xanım həkəsi bəğənsə onu evlad eləsin. Bütün yetim uşaqlar iki iki padişahın huzuruna çıxartıldı. Ancak kimsənin mihri buların üreklərində oturmadı. En son iki dənə yalnız Uşaq qaldı. Bular da birləşib huzura çıxdılar. Xanım buları görüncə onların mihri üreyinə oturdu.

Xanımın otağının yanında bu iki uşağa da bir otaq ayırdılar. Bu iki uşaq otaqda yalnız qalınca danışmağa başladılar. Xanım da yan otaqdan eşidirdi.

- Sənin adın nə?
- Ovçuoğlu.
- Sənin adın nə?
- Balıqçuoğlu.

Birbirlərinin sərgüzəştlərini soruşdular. Hər ikisi də sərgüzəştlərini deməyə başladılar. Balıqçuoğlu dedi: Mənim babam bir padişahıydı. Dünyalar gözəli, mihriban bir nənəm vardı. Bir gün bir dərviş babama hile elədi babamın şahlığını əlindən aldı. Babam məmləkəti terk eləməyə məcbur oldu. Nənəmi tacirlər qaçırdılar. Qardaşımı da qurt qaçırdı. Babam dalından gedince mən də suya tüşdüm. Suda balıqçının turuna ilişdim. Balıqçı məni qurtardı. Balıqçının uşağı olmadığı üçün xanımı məni özünə evlad elədi. Olar ixtiyarlanmışdılar. Olar ölünce mən tək başıma qaldım.

Ovçuoğlu da dedi. Mənim sərgüzəşdim də eynən səninki kimidir: Mənim babam bir padişahıydı. Dünyalar gözəli, mihriban bir nənəm vardı. Bir gün bir dərviş babama hile elədi, babamın şahlığını əlindən aldı. Babam məmləkəti terk eləməx zorunda qaldı. Nənəmi tacirlər qaçırdılar. Məni qurt qaçırdı. Fəqət qurt məni yemədən qabax avcı məni qurtardı. Avcının da uşağı yoxudu. Məni özlərinə evlad elədilər. İxtiyarıydılar. Olar ölünce mən də tək başıma qaldım, ta ki sən qarşıma çıxdın.

Xanım da yan otaqdan buları eşidirdi. Anladı ki bular onun öz uşaqlarıdır zira onun da öyle bir sərgüzəşdi vardı. Yan otaqdan çığırdı, “Həsənım, Hüsenim”. Bu Uşaqlar da Həsən Hüsen sözlərinə cavab verincə gərçək ortaya çıxdı. Yoxsa olar qardaşmış və adları da Həsən və Hüsenmiş. Bu xanım da nənələrimiş. Yeni padişah da babalarıymış. Nənələri kilitləri qırdı. uşaqlarını bağrına basdı. Uzun bir sürə sevinçdən ağlaşdılar. Babaları da gəldi. Qucaqlaşdılar. Sevinçdən ağlaşdılar. Hasrət apardılar. Uzun sürə bərabər yaşadılar. Yenə babaları adil bir padişah olaraq ölkəyi idarə etməyə başladı. Ülkeyi zülümdən adaletsizliklərdən təmizlədi.

Göktən bir qəlbir alma tüşdü. Biri mənim, biri nağıl diyənin, biri də əşidənlərin.